

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

การศึกษาวรรณกรรมไทยเท่าที่ผ่านมามักจำกัดขอบเขตของการศึกษาอยู่เฉพาะวรรณกรรมที่ได้รับการชำระและตีพิมพ์เผยแพร่แล้วโดยกรมศิลปากร หอสมุดแห่งชาติ หรือสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ทั้งที่ความจริงแล้วยังมีวรรณกรรมอีกจำนวนมากไม่ขอยังอยู่ในสภาพเป็นต้นฉบับตัวเขียน ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ซึ่งมีทั้งที่รวบรวมอยู่ในหอสมุดแห่งชาติ ศูนย์วัฒนธรรมต่าง ๆ ในส่วนภูมิภาคและที่ยังคงกระจัดกระจายอยู่ตามวัดวาอารามและที่เป็นสมบัติของเอกชนในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

แนวโน้มอีกประการหนึ่งของ การศึกษาวรรณกรรมไทย ก็คือการให้ความสำคัญกับวรรณกรรมแบบฉบับหรือวรรณกรรมราชสำนักมากกว่าวรรณกรรมท้องถิ่นหรือวรรณกรรมปัจจุบัน แม้ว่าจะมีการบุกเบิกและพัฒนาการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นในช่วงเวลาสมัยที่ผ่านมามาก แต่ก็เป็นการดำเนินงานของศูนย์วัฒนธรรมหรือสถาบันการศึกษาในส่วนภูมิภาค เช่น ภาคเหนือ ภาคอีสานและภาคใต้ สำหรับในส่วนกลางมักสรุปกันโดยปริยายว่าวรรณกรรมท้องถิ่นของภาคกลางมีลักษณะใกล้เคียงกับวรรณกรรมราชสำนักหรือวรรณกรรมแบบฉบับ เพราะเข้าใจว่าภาคกลางเป็นพื้นที่ในเขตศูนย์กลางอำนาจรัฐ อิทธิพลของวัฒนธรรมราชสำนักย่อมมีมากกว่าในเขตภูมิภาคอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้การศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นของภาคกลางเท่าที่มีอยู่จึงมักเป็นเพียงการรวบรวมวรรณกรรมประเภทมุขปาฐะ เช่น เพลงพื้นบ้านพื้นเมืองมากกว่าที่จะสนใจวรรณกรรมลายลักษณ์ในภูมิภาคนี้

วรรณกรรมประเภทกลอนสวค หรือ กลอนวัด หรือ กลอนอ่านสำหรับสวค เป็นวรรณกรรมประเภทคำกาพย์ แคงค้วยกาพย์ชนิดต่าง ๆ วรรณกรรมประเภทนี้นิยมแต่งกันมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาจนถึงรัชกาลที่ ๓ และยังคงนิยมต่อมาจนถึงรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า ๒๕๐๒ : ๔๐) เนื้อเรื่องที่น่าสนใจแคงเป็นกลอนสวค มักเป็นเรื่องในศาสนา เช่น ชาตกและธรรมคถิ เป็นต้น (ทริค เรื่องฤทธิ์ : ๔๔๓)

วรรณกรรมเหล่านี้ไร้อาวุธคืออ่านเมื่อว่างจากสวคมนต์พึงเทศน์ในยามที่ศาสนิกชน
ไปมาเพื่ออุทิศที่วัดหรือไร้อาวุธในวันนักขัตฤกษ์ นอกจากนี้ในชนบทเมื่อสิ้นพรรษา ชาวบ้าน
ก็นิยมฟัง "สวดหนังสือ" กันคึกครื้นเรื้อนทั่วไป วรรณกรรมประเภทกลอนสวดจึงมีความ
ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของชาวบ้านทั้งในค่านที่เป็นการรักษาจิตใจให้เลื่อมใสในพุทธศาสนา อบรม
ให้รู้จักรู้ชั่ว ฎาบาปบุญคุณโทษ ใ้ศกศิสอนใจและเป็นวรรณกรรมที่ให้ความบันเทิงเริงรมย์
ในยามว่างอีกด้วย

วรรณกรรมประเภทกลอนสวดยังผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน ในอีกลักษณะหนึ่งคือ
กลอนสวดไร้เป็นแบบเรียนสอนอ่านสำหรับเด็กเพื่อให้อ่านหนังสือได้แตกฉาน ทั้งนี้เพราะ
กลอนสวดแต่งด้วยภาษาพื้นบ้านที่ไพเราะเป็นพื้น อ่านง่าย จกจำได้รวดเร็ว (สุกิจ นิมมาน
เหมินท์ ๒๕๑๒ : หน้าค่าน่า) การอ่านจะอ่านออกเสียงเป็นทำนองอย่างที่เราเรียกกันว่า
"โอเอวิหารราย" กลอนสวดจึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ากลอนอ่านเป็นทำนองสวดเพราะ
คำประพันธ์ประเภทกาพย์ไร้เป็นคำสำหรับสวดมาแต่โบราณ (ทริศ เรื่องอุทธี ๒๕๔๔ :
๕๕๓ - ๕๕๖)

วรรณกรรมประเภทกลอนสวดจึงเป็นวรรณกรรมวัดและเป็นวรรณกรรมของ
ประชาชนในสมัยก่อน ผู้ที่สวดโดยทั่วไปจะเป็นพระหรือภิกษุที่เป็นนักสวดสวดให้ประชาชน
ซึ่งอ่านหนังสือไม่ออก วรรณกรรมประเภทนี้จึงผูกพันอย่างใกล้ชิดกับวิถีชีวิต ความเชื่อ
ค่านิยมของประชาชนในสมัยก่อนเป็นอย่างมาก

วรรณกรรมประเภทกลอนสวดที่รวบรวมไว้ในแผนกเอกสารโบราณ
หอสมุดแห่งชาติมีอยู่เป็นจำนวนมาก และส่วนใหญ่ยังไม่ไ้ชำระและคิพิมพ์เผยแพร่มาก่อน
เท่าที่รวบรวมไ้มีถึง ๑๔๑ เรื่อง นับเป็นจำนวนและเล่มสมุดไทยกว่าพันเล่ม ค้นฉบับ
ตัวเขียนเหล่านี้หอสมุดแห่งชาติไ้มาจากหอสมุดวชิรญาณและห้องดินค่าง ๆ สภาพของค้นฉบับ
จำนวนไม่น้อยอยู่ในลักษณะตุงพัง ส่วนหน้าและหลังของตัวเล่มมักชำรุดและขาดหายไป
ด้วยเหตุนี้กลอนสวดบางเรื่องที่รวบรวมไ้จึงมีเนื้อเรื่องไม่สมบูรณ์

การศึกษาวรรณกรรมประเภทกลอนสวคในฐานะประเภทวรรณกรรม เป็นประเด็นที่น่าสนใจและยังไม่เคยมีผู้ศึกษาอย่างจริงจังมาก่อน ผลงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับกลอนสวคมีเพียงการศึกษาวรรณกรรมคำกาพย์เฉพาะเล่ม โคนกั วิทยานิพนธ์ ของ กุลนรี ราชนิรัช เรื่อง "การศึกษาเชิงวิเคราะห์ "สุนันคำกาพย์" (๒๕๒๗) และ ของฉิมพงค์ ชรรษชาติ เรื่อง "การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง "สุทธิกรรมชากก" (๒๕๒๗) วิทยานิพนธ์ ๒ เรื่องนี้ศึกษาวรรณกรรมประเภทกลอนสวคเฉพาะเล่มและศึกษาจากต้นฉบับพิมพ์ซึ่งมีผู้ปริวรรตมาจากต้นฉบับตัวเขียนแล้ว ส่วนงานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งเน้นการปริวรรตต้นฉบับตัวเขียนและศึกษาเปรียบเทียบต้นฉบับเรื่องเดียวกัน คืองานวิจัยของ สุภาพร มากแจ้ง เรื่อง "พระมัลลกลอนสวค (จำนวนวักที่ระชะระบือ) : การตรวจสอบชำระและ การศึกษาเปรียบเทียบ" (๒๕๒๘)

ควยเหตุนี้จึงกล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงมีจุดประสงค์ที่จะศึกษาวิเคราะห์และ วิจารณ์วรรณกรรมประเภทกลอนสวคเพื่อให้เข้าใจลักษณะของรูปแบบและเนื้อหา พัฒนาการ ของวรรณกรรมประเภทกลอนสวคโดยเน้นศึกษาในฐานะที่เป็นประเภทวรรณกรรมประเภท หนึ่ง (Genre) และให้ความสำคัญกับเรื่องที่ยังเป็นต้นฉบับตัวเขียนเพื่อมุ่งค้นคว้า และเผยแพร่วรรณกรรมที่ยังอยู่ในสภาพต้นฉบับตัวเขียนให้เป็นที่เผยแพร่ควย.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อสำรวจและรวบรวมวรรณกรรมประเภทกลอนสวคของภาคกลางที่เป็น เอกสารต้นฉบับตัวเขียนในแผนกเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ
๒. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของคำประพันธ์ประเภท กาพย์และกาพย์ที่ไรแคงกลอนสวค
๓. เพื่อศึกษาประเพณีการอ่านวรรณกรรมที่สัมพันธ์กับกลอนสวคและเปรียบเทียบประเพณีการอ่านวรรณกรรมในภูมิภาคต่าง ๆ

๔. เพื่อวิเคราะห์และวิจารณ์วรรณกรรมประเภทกลอนสุภาพในคำนำที่มาของเรื่อง และองค์ประกอบต่าง ๆ รวมทั้งพัฒนาการและยุคสมัยของวรรณกรรมประเภทนี้

๕. เพื่อศึกษากลอนสุภาพในฐานะที่เป็นประเภทวรรณกรรม (Genre) ประเภทหนึ่ง

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

๑. เป็นการศึกษากลอนสุภาพในฐานะประเภทของวรรณกรรมเป็นครั้งแรก ซึ่งจะไต่ภาพรวมของวรรณกรรมประเภทนี้ทั้งในคำนำประวัติความเป็นมาและพัฒนาการ เนื้อหา ที่มาของเรื่อง และความสัมพันธ์ของกลอนสุภาพที่มีต่อพุทธศาสนาและสังคมไทย

๒. เป็นการเผยแพร่ต้นฉบับตัวเขียนที่ยังไม่เคยมีการตรวจสอบชำระมาก่อน วรรณกรรมเหล่านี้เป็นวรรณกรรมวัดซึ่งมีอิทธิพลและสัมพันธ์กับชีวิตของประชาชน การศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมดังกล่าวย่อมช่วยให้เข้าใจลักษณะวรรณกรรมของชาวบ้านที่เป็นวรรณกรรมลายลักษณ์ สามารถวิเคราะห์อิทธิพลและความสัมพันธ์ที่มีต่อวรรณกรรมราชสำนักหรือวรรณกรรมแบบฉบับได้อีกด้วย

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ผู้วิจัยมุ่งศึกษากลอนสุภาพที่ยังไม่มีผู้ศึกษาค้นคว้าหรือวิจัยมาก่อนทั้งในรูปวิทยานิพนธ์และงานวิจัย ทั้งนี้จะคัดเลือกเรื่องที่ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นสำคัญเพื่อมุ่งศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมที่ยังคงอยู่ในรูปของต้นฉบับตัวเขียน

๒. แนวในการคัดเลือกกลอนสุภาพที่จะนำมาศึกษาอีกแนวหนึ่งคือ คัดเลือกต้นฉบับตัวเขียนที่มีต้นฉบับค่อนข้างสมบูรณ์และไม่ชำรุดมาก มีเนื้อเรื่องครบบริบูรณ์หรือมีขนาดเพียงพอที่จะเข้าใจลักษณะของเนื้อเรื่องและองค์ประกอบต่าง ๆ ได้

๓. กลอนสุภาพที่คัดเลือกมาศึกษาเป็นต้นฉบับตัวเขียนจำนวนทั้งสิ้น ๒๖๓ เล่ม แบ่งเป็นสมุดไทย ๒๔ เล่ม และสมุดฝรั่ง ๔ เล่ม และยังมีต้นฉบับพิมพ์ของโรงพิมพ์หัวเกาะอีกจำนวนหนึ่ง

ชอกลงเบื่องคน

เนื่องจากต้นฉบับตัวเขียนกลอนสวดแต่ละเรื่องเขียนชื่อต่างกันไป ในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้จะใช้ชื่อตามที่เจ้าหน้าที่แผนกเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ ลงบัญชีไว้ในกรณีทีกล่าวถึงกลอนสวดเรื่องนั้นโดยทั่วไป อาทิ

เรื่อง ศิลป์สาท อันที่จริงควรเขียนว่า "ศิลปศาสตร์" ในต้นฉบับตัวเขียนใช้แตกต่างกันไป เช่น ศิลปสาท ศิลปศาสตร์ หรือ ปราสาททอง ในที่นี้จะใช้ ศิลป์สาท ตามบัญชีรายชื่อกลอนสวดของหอสมุดแห่งชาติ

เรื่อง แก่นจันทร์ อันที่จริงควรใช้ว่า แก่นจันทร์ จึงจะมีความหมายตรงตามเนื้อเรื่อง หมายถึง ไม้หอมชนิดหนึ่ง แต่ในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้จะใช้ชื่อ แก่นจันทร์ ตามบัญชีรายชื่อกลอนสวดของหอสมุดแห่งชาติเพื่อสะดวกในการค้นคว้าอ้างอิง